

וכן רבי אמי ורבי אסי, דאמרי תרוייהו: אם המלוה עובר לפני הלוה ויודע שאין לו, הרי זה כאילו דנו המלוה ללוה בשני דינין, שנאמר [תהילים סו יב] הרכבת אנוש לראשנו⁽²²⁾ באנו א. באש ב. במים, כלומר: כשעובר המלוה לפני הלוה כשאינו לו – אזל

שאינו לו ללוה לפרוע, שאסור למלוה לעבור לפניו לפני הלוה, תלמוד לומר: לא תהיה לו בנושה. כלומר: כשהמלוה יודע שאין ללוה לפרוע, והוא עובר לפניו, הוא נראה בעיני הלוה, "כנושה", והוא מתבייש שאין לו לפרוע⁽²¹⁾.

שלא היה מלוה בלא ערב ועדים.

21. רש"י. וכעין זה ביראים סי' קפ"ג שכתב: "ולא תראה לו [את] עצמך בשעה שאין לו, ונראה [בעיני הלוה] כאילו אתה תובעו", והוסיף מהר"ם שיף שנדרש מתיבת "לו" שנראית כמיותרת, והכונה אף שאין בדעת המלוה לנוגשו ולהיות לו כנושה, מכל מקום בעיני הלוה נראה כנושה, בעוברו לפניו, ומתבייש בזה.

הרחבה בלאו של לא תהיה לו כנושה

א. כתב הרמב"ם מלוה א ב: "כל הנוגש את העני והוא יודע שאין לו מה יחזיר לו, עובר בלא תעשה, שנאמר לא תהיה לו כנושה", ובהל' ג שם כתב "אסור לאדם להראות לבעל חובו בזמן שידוע שאין לו, אפילו לעבור לפניו, שלא יפחידו או יכלימו, אע"פ שאינו תובעו". ודייק הלחם משנה [שם ב] מדבריו שרק בנגישה ממש עובר בלא תעשה, אבל בעובר לפניו אינו עובר בלא תעשה, אלא איסורא בעלמא, וכן משמע לשון הגמרא "מנין וכו' שאסור לעבור לפניו" ולא אמרה מנין שעובר בלא תעשה. והאבן האזל [שם] הוכיח מדברי הרמב"ם בספר המצוות ל"ת רלד, שבעובר לפניו, עובר בלא תעשה גמור מהתורה, וכתב שבספר היד החזקה חזר בו ממה שכתב בספר המצוות.

ב. מלשון הרמב"ם [וכן הוא בשו"ע חו"מ צ"ז ב'] שכתב כל הנוגש וכו', משמע שעובר בלא תעשה רק בנוגש בו בחזקה, אבל בתביעה גרידא אינו עובר, וכן משמע במגיד משנה, [שם ד ב] שכתב "ונוגשין בחזקה", אבל האבן האזל

כתב שעובר בל"ת בתביעה גרידא, והוכיח כן מתובע חוב שעברה עליו שמיטה שנאמר בתורה [דברים טו א] "לא יגוש את רעהו" ובכל זאת כתב הרמב"ם [שמיטה ויובל ט א] שעובר בתביעה גרידא, ואם כן הוא הדין כאן [וכן משמע מלשון הרמב"ם בספר המצוות שם, שכתב, "שהזהירונו שלא לבקש המלוה מן הלוה כשנדע שאינו יכול לפרעו"].

ג. מלשון הגמרא והרמב"ם שכתבו, "ויודע שאין לו" מצדד המנחת חינוך מ' סו לומר שאם המלוה מסופק אם אין לו, מותר לנוגשו ולעבור לפניו], משום שהתורה לא אסרה בספק, כי אין אדם יודע מטמוניו של חברו, ואם נאמר שאסור אם כן ברוב המקרים לא יוכל לתובעו.

22. כתב רש"י "לראשנו – לשון נושה, כדמתרגמינן כרשיא", כלומר: רש"י הוקשה לו היכן רמוז בפסוק בתהילים שמדובר במלוה, ועל זה תירץ דאונקלוס מתרגם [שמות כב כד] לא תהיה לו כנושה לא תהיה ליה כרשיא [כראש], וזהו שרמז הפסוק באומרו הרכבת אנוש "לראשנו" הרי אנו באים באש ומים, וכעין זה כתב בספר יריאים סי' קפג: "לא תהיה לו כנושה, פירושו אל "תשתרר" עליו בשביל הלואתך". אולם בפירושו יונתן על תרגום יונתן בן עוזיאל [שגם כן תרגם כתרגום אונקלוס "כרשיא"], פירש "רשיא" מלשון רש [עני], והכונה שלא יחשב הלוה בעיני המלוה כעני, אלא ידמה לו כעשיר כאילו אינו חייב לו כלום.